

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Секо Сергія Олександровича «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 2 від 25 серпня 2022 року)

ВИТЯГ

з протоколу фахового семінару кафедр навчально-наукового інституту права Державного податкового університету № 17/1 від 26 березня 2026 року

Присутні:

директор навчально-наукового інституту права, д.ю.н., професор, заслужений юрист України В.В. Топчій, *кафедра теорії та історії держави і права*: завідувач кафедри теорії та історії держави і права, к.ю.н., доцент Бак В.І., д.ю.н., професор кафедри, д.ю.н., професор Шевченко А.Є., професор кафедри, д.ю.н., професор Н.А. Сердюк, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Сіренко О.В.; *кафедра кримінального права та процесу*: завідувач кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., доцент Максименцев М.Г., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., професор Колб О.Г., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., професор Топчій В.В. (науковий керівник), професор кафедри, к.ю.н., професор В.І. Антипов, професор кафедри, д.ю.н., професор В.В. Лисенко, професор кафедри, д.ю.н. Г.М. Мамка, професор кафедри, д.ю.н., професор А.М. Кислий, доцент кафедри, к.ю.н., доцент О.А. Павлюх, доцент кафедри, к.ю.н., професор І.В. Грицюк, доцент кафедри, к.ю.н. С.О. Софієв, доцент кафедри, к.ю.н. В.П. Любавіна, доцент кафедри, к.ю.н. Д.І. Лопашук, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Н.А. Лугіна, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Л.В. Омельчук; *кафедра цивільного права та процесу*: завідувач кафедри, к.ю.н., професор Н.В. Білянська, професор кафедри, д.ю.н., професор І.В. Чеховська, професор кафедри, д.ю.н., професор Н.Б. Новицька, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Л.Д. Менів, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Л.О. Самілик, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Т.Й. Білоус, доцент кафедри, к.ю.н., доцент І.О. Котович, *кафедра міжнародного права та права Європейського Союзу*: завідувач кафедри, к.ю.н., доцент О.В. Чернецька, *кафедра фінансового та податкового права*: завідувач кафедри, к.ю.н., професор М.В. Глух, *кафедра правничої лінгвістики*: завідувач кафедри, д.ю.н., професор В.А. Миколаєць, доцент кафедри, д.ю.н., доцент О.М. Бодунова (гарант).

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта навчально-наукового інституту права Державного податкового університету Секо Сергія Олександровича на тему «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 2 від 25 серпня 2022 року).

Слухали:

Доповідь здобувача Секо С. О. на тему «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика».

Доповідач обґрунтував актуальність дисертаційного дослідження тим, що сучасна організована злочинність, зокрема у сфері економіки становить пряму загрозу не лише національним інтересам, а й глобальній безпековій архітектурі.

Найбільш руйнівного характеру така злочинність набуває в державах із нестабільними або ослабленими політичними та економічними інститутами. Саме у таких умовах кримінальні структури не просто існують, а набувають системного впливу.

Здобувач вказує на те, що якщо говорити конкретно про нашу державу, то варто почати з того, що з моменту проголошення Україною Незалежності минуло майже 35 років і одним із перших викликів, з якими стикнулася наша держава став перехід до ринкової економіки.

Така трансформація (разом з легалізацією приватного підприємництва) відбувалися в умовах глибокої соціально-економічної кризи. Це спричинило деформацію (а подекуди вже створення завідомо деформованих) господарських зв'язків, що в свою чергу створило можливості для встановлення стійкого кримінального контролю над цілими секторами економіки. Саме в цей період було закладено основу організованої злочинності у сфері економіки.

Попри розбудову правових інститутів та імплементацію міжнародних стандартів, ефективність державної політики у сфері протидії економічній злочинності залишається обмеженою. Слабкі місця такої політики організована злочинність використовує для адаптації та масштабування своїх схем і до нині.

Здобувач вказує, що прикладом цього є складні та непрозорі механізми, які стали основою формули «Роттердам+», де модель тарифоутворення у стратегічному секторі фактично дозволила закладати дуже завищену вартість вугілля і стала предметом тривалих кримінальних проваджень.

Здобувач нагадує, що з 2014-го року ми жили в умовах гібридної війни, а з 2022-го в умовах повномасштабного вторгнення. Очевидно, що агресія росії сформувала нову реальність, зокрема і для організованої злочинності у сфері економіки, яка дедалі частіше виступає інструментом гібридного впливу. Воєнний стан, спрощені регуляторні процедури, масштабні бюджетні видатки, гуманітарні та відновлювальні програми створили додаткові ризики для проникнення організованих структур у сфері розподілу публічних ресурсів.

Показовим, на думку Секо С.О. є, зокрема, проведення у 2025 році так званої операції «Мідас», де за даними слідства було виявлено складну систему виведення коштів із державних підприємств енергетичного сектору через мережу підконтрольних структур, із подальшим рухом частини цих коштів у бік країни-агресора. У таких випадках мова йде вже не лише про збагачення, а про фактор, який прямо впливає на стійкість держави у війні.

У цих умовах вимивання фінансових ресурсів — це вже не просто кримінальне збагачення. Це загроза фінансово-економічному суверенітету держави. А відтак — складова національної безпеки. До того ж ворог активно використовує це явище як гібридний інструмент для ерозії влади та послаблення нашої обороноздатності.

Розвиток цифрових технологій, поява штучного інтелекту теж позначились на якійсь трансформації організованої злочинності. Станом на сьогодні технологічний розрив між кримінальними інструментами і традиційними методами реагування держави стає дедалі відчутнішим, простіше кажучи, криміналітет сьогодні у цьому аспекті перебуває на крок попереду і це заважає державі діяти проактивно.

Секо С.О. зауважив, що додатковим обмеженням є і відсутність цілісної аналітичної бази та інституційної пам'яті. Після ліквідації у 2015 році спеціалізованих підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю фактично було втрачено значну частину накопиченої аналітики, зокрема через припинення використання відповідних інформаційних систем (зокрема ІС «Скорпіон»). Це ускладнило виявлення складних мережових зв'язків та довготривалих кримінальних конструкцій, які сьогодні домінують у цій сфері.

Саме тому виникає потреба у формуванні стратегічної моделі протидії, яка відповідає б сучасним гібридним загрозам, забезпечувала функціональну узгодженість між суб'єктами протидії та була орієнтована не лише на реакцію, а й на превенцію.

Здобувач наголошує, що усе зазначене ним вище вимагає оновлення теоретичних підходів та створення практичних рекомендацій для протидії організованій злочинності в сфері економіки. Саме це і зумовило актуальність його дисертаційного дослідження.

Виходячи з окреслених проблем, здобувач сформулювали мету дисертаційного дослідження, яка полягає у наступному: розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності в сфері економіки в Україні, враховуючи сучасні трансформаційні процеси та необхідність зміцнення економічної безпеки держави в умовах повномасштабної війни.

Для досягнення цієї мети у процесі дослідження поставилися такі основні завдання:

- 1) з'ясувати сутність та ключові ознаки організованої злочинності у сфері економіки як складного інституціоналізованого явища, уточнивши її дефініцію в умовах сучасних трансформаційних процесів.

- 2) проаналізувати стан нормативно-правового забезпечення протидії організованій економічній злочинності в Україні.

3) дослідити сучасний стан та проаналізувати розвиток організованої злочинності в сфері економіки в Україні, висвітливши динаміку її трансформації та новітні форми проявів.

4) надати кримінологічну оцінку сучасним формам проявів організованої злочинності у сфері економіки, виявивши їх зв'язок із новими криміногенними нішами, зумовленими воєнним станом та інституційними вразливостями держави.

5) дослідити генезис та розвиток організованої злочинності в сфері економіки в Україні, визначивши основні тенденції її подальшої еволюції в умовах воєнного стану.

6) визначити вплив глобалізаційних аспектів на динаміку розвитку організованої економічної злочинності, враховуючи транскордонний характер фінансових потоків та виклики повномасштабної війни.

7) розкрити актуальні питання формування державної політики у напрямку протидії та боротьби з організованою злочинністю у сфері економіки в Україні.

8) проаналізувати за визначеною методологією зарубіжний досвід запобігання та протидії організованій злочинності у сфері економіки з метою виокремлення кращих релевантних практик.

9) обґрунтувати практичні рекомендації та шляхи вдосконалення механізмів протидії організованій злочинності в сфері економіки, включаючи пропозиції щодо модернізації чинного законодавства та оптимізації діяльності правоохоронних органів.

По завершенню доповіді аспіранту присутніми були поставлені такі **запитання:**

Максіменцев М.Г.: На самому початку ви згадали Роттердам, а чи у вас в роботі зазначені якісь конкретні результати цих розслідувань, чи є якісь вироки, засуджені за кримінальні правопорушення, які ви розглядаєте в контексті організованої злочинності в економічній сфері?

Відповідь: Дякую за запитання. У своєму виступі я дійсно згадував справу «Роттердам+». Як відомо, відповідне кримінальне провадження наразі перебуває у процесі розгляду та є резонансним. Водночас, посилення на засуджених осіб здійснювалося не в контексті справи «Роттердам+», а на підставі інших кримінальних проваджень, за якими вже ухвалено обвинувальні вироки. Саме ці вироки використовувалися як релевантні приклади для підтвердження положень мого дослідження. Крім того, було згадано операцію «Мідас», яка також перебуває на стадії реалізації та на даний час не завершена ухваленням вироків. Разом із тим, фактичні обставини цієї справи, що вже стали відомими, дозволяють у реальному часі простежити процеси, які корелюють із теоретичними висновками, викладеними у роботі. Таким чином, у дослідженні використано як приклади завершених кримінальних проваджень із наявними вирокими, так і поточні процеси, що перебувають на стадії розслідування або судового розгляду, з метою комплексного обґрунтування зроблених висновків.

Лисенко В.В.: Мене зацікавив такий момент: те, про що говорить автор, виглядає як фактичне дублювання функціоналу Служби безпеки України. У цьому зв'язку виникає питання - про які саме контррозвідувальні заходи може йти мова, якщо орган уже наділений правом здійснення оперативно-розшукової діяльності?

Відповідь: Дякую за запитання. Я свідомо намагався обережно підходити до питання контррозвідувального сегменту. Наразі в Україні вже існує проблема дублювання функцій і конфлікту підслідності, зокрема за участі СБУ. Водночас ми спостерігаємо тенденцію до все більшого переплетення інтересів національної безпеки та економічної злочинності, і, на мою думку, надалі цей процес лише посилюватиметься. Саме з огляду на це мною запропоновано запровадження окремого контррозвідувального сегменту в структурі Бюро економічної безпеки. Щодо питання структури, то я виходив із тієї моделі, яка є актуальною на момент формування цієї ідеї, а також враховував стан на поточний момент (близько тижня тому). Мені відомо про проведення конкурсів і формування окремих підрозділів, однак, фактична структура на сьогодні відрізняється від тієї, яку я пропонував.

Антипов В.І.: Як Ви розумієте поняття ризик-орієнтованого підходу?

Відповідь: Щодо суті ризик-орієнтованого підходу, то я розглядаю його як сучасну концепцію правозастосовної та управлінської діяльності, де ключовим є перехід від суцільного контролю до стратегічного розподілу ресурсів. На мою думку, цей підхід полягає у превентивному моделюванні загроз, де інтенсивність і характер вжитих заходів (наглядових, правоохоронних чи регуляторних) є прямо пропорційними рівню прогнозованого ризику. Це дозволяє зосередити основні зусилля на критичних точках.

Головуюча: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається доповідачам, кандидату юридичних наук, Лопашуку Д.І.

Лопашук Д.І.: Хотів би зазначити, що на мій погляд є дискусійним розміщення Підрозділу 3.2. «Зарубіжний досвід запобігання та протидії організованій злочинності у сфері економіки» третього розділу дисертації. Порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства окремих зарубіжних країн, традиційно, здійснюється на початку дослідження (у першому розділі, який, як правило, присвячений теоретико-методологічним основам дослідження). Розгляд праць закордонних учених, які досліджували подібну проблематику, у першому Розділі дозволило б автору з'ясувати не лише вітчизняний, але й зарубіжний досвід, а також їх порівняти в ході дисертаційного дослідження.

Однак хочу зазначити, що з урахуванням того, що це кваліфікаційна, а не суто наукова робота, її загалом можна оцінити позитивно як з науково-теоретичної, так і з практичної точки зору. У зв'язку з цим вважаю, що дисертаційна робота Сергія Олександровича є завершеною кваліфікаційною працею, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти та наукових установах, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії. Дякую.

Головуюча: Слово надається доповідачу, кандидату юридичних наук, Софієву С.О.

Софієв С.О.: Я хотів би висловити щирі подяку нашим вельмишановним експертам — доктору юридичних наук, професору Колбу Олександрю Григоровичу, а також кандидату юридичних наук, доценту Дмитру Івановичу Лопашуку — за їхню плідну фахову роботу щодо вивчення цієї дисертації, вагомих професійний внесок. Переконали, що результати цієї роботи допомогли здобувачу сформулювати більш об'єктивне та самокритичне бачення власного дослідження. Це

дійсно важливо — вміти критично оцінювати якість своєї роботи та її відповідність встановленим вимогам, стандартам і критеріям.

Слід зазначити, що загалом експертами надано позитивну оцінку обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни. Водночас у процесі аналізу було виявлено низку недоліків. Частина з них є суттєвими, інші — менш критичними, однак у сукупності вони впливали на завершеність роботи та рівень наукової новизни. Деталізувати ці зауваження наразі немає потреби, оскільки вони вже були озвучені під час попереднього розгляду. Водночас варто підкреслити, що переважна більшість із них має характер таких, що можуть бути усунуті у відносно короткий строк, що, власне, здобувачем і було зроблено.

Окремо хочу відзначити ставлення здобувача до зауважень експертів. Людина, яка прагне досягти поставленої мети, здатна до самокритики, об'єктивної оцінки власної праці та дотримується самодисципліни, має всі передумови для досягнення результату. Переконаний, що Сергій Олександрович продемонстрував саме такі якості.

З урахуванням наведеного вважаю, що дисертація Сергія Олександровича на тему «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика» загалом заслуговує позитивної оцінки та може бути рекомендована до подальшого захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Лисенко В.В., який зауважив, що здобувач у своїй дисертації досяг поставленої мети. Зокрема, ним сформульовано ряд положень, що мають важливе теоретичне та практичне значення. У роботі вдало використано зарубіжну наукову літературу та джерела. Матеріал викладається логічно та послідовно.

Отже, можна зробити висновок, що подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову. Дисертація Сека Сергія Олександровича на тему «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, у якому обґрунтовується низка наукових положень та висновків, що відзначаються новизною у теоретичному плані і є важливими для юридичної практики, а також може бути рекомендовано для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Павлюх О.А. наголосила, що результати дисертаційного дослідження становлять інтерес для науковців, практиків та всіх, хто досліджує або цікавиться проблемами запобігання організованої злочинності у сфері економіки. Ознайомлення з роботою та висновками автора сприятиме подальшому розвитку наукових підходів до удосконалення системи запобігання правопорушенням у зазначеній сфері.

Було підкреслено, що дисертаційне дослідження виконане якісно та на високому науковому рівні, а отримані результати мають об'єктивний і науково обґрунтований характер. Позитивною рисою роботи є здатність автора аргументовано відстоювати власну позицію, вести наукову дискусію з іншими

дослідниками, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Структура дисертації є продуманою та цілісною, а загальні висновки переконливо демонструють ступінь вирішення наукової проблеми, окресленої у вступі. Крім того, здобувач має достатню кількість наукових публікацій у фахових виданнях та опублікованих тез доповідей на наукових конференціях. Дисертаційна робота виконана самостійно, має комплексний і завершений характер.

Загалом результати дисертаційного дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. У зв'язку з цим дисертаційну роботу Секо Сергія Олександровича на тему «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика» може бути рекомендовано до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, доцент Максименцев М.Г. звернув увагу на методологічні засади дисертаційної роботи, підкресливши їх належну обґрунтованість та доцільність для розкриття основних положень дослідження. Вчений відзначив, що у роботі піднято актуальні проблеми протидії воєнній транснаціональній організованій злочинності та запропоновано шляхи їх вирішення, які можуть мати практичне значення. На його думку, дисертація відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, доцент Бодунова О.М. зазначила, що дисертантом опрацьовано значний масив наукової літератури, яка прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження. Зокрема, автором проаналізовано нормативно-правові акти, документальні та статистичні джерела, а також сучасні наукові праці, присвячені проблемам протидії організованій злочинності у сфері економіки. Це свідчить про високий рівень обізнаності здобувача з досліджуваною проблематикою та належну обґрунтованість сформульованих у роботі наукових висновків.

ВИСНОВОК

щодо дисертації Секо Сергія Олександровича на тему: «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасна організована злочинність становить пряму загрозу не лише національним інтересам, а й глобальній безпековій архітектурі. Найбільшої руйнівної сили цей феномен набуває в державах із нестабільними політико-економічними інститутами, де системні кризи створюють сприятливе підґрунтя для інституціоналізації кримінальних структур.

В Україні формування ринкових інститутів та легалізація приватного підприємництва відбувалися на тлі гострих соціально-економічних протиріч, що спричинило деформацію господарських зв'язків та встановлення стійкого кримінального контролю над ключовими секторами економіки. Цей період заклав фундамент для створення інтелектуалізованої системи кримінального

підприємництва, яка поступово інтегрувалася у стратегічні сектори національного господарства та адаптувалася до кожної системної зміни у державному управлінні.

Попри перманентну розбудову правових інститутів та імплементацію міжнародних стандартів, ефективність державної антикримінальної політики залишається недостатньою. Неузгодженість функцій та юрисдикційні колізії між суб'єктами врядування створюють прогалини, які організована злочинність використовує для адаптації своїх схем і розширення мережевої діяльності. Показовим прикладом використання таких інституційних і регуляторних прогалин у стратегічному секторі економіки стала ситуація довкола так званої формули «Роттердам+», коли складний механізм тарифоутворення на ринку електроенергії створив умови для можливого отримання надприбутків окремими суб'єктами, що викликало значний суспільний резонанс та стало предметом тривалих кримінальних проваджень.

Збройна агресія російської федерації (далі – рф) посилила ці деструктивні тенденції, перетворивши організовану злочинність в сфері економіки на інструмент гібридної війни. Спрощення регуляторних процедур та воєнний стан створили сприятливе підґрунтя для експансії кримінальних структур у сфері розподілу бюджетних асигнувань, гуманітарних потоків та ресурсів на відбудову інфраструктури. Трансформація злочинності, спрямована на вимивання публічних ресурсів, становить загрозу фінансово-економічному суверенітету та вимагає розгляду як фундаментальної складової національної безпеки та оборони. Особливо показово, що в умовах війни організовані економічні схеми дедалі частіше зміщуються у сфері, безпосередньо пов'язані з енергетичною, оборонною та бюджетною стійкістю держави. При цьому простежується закономірність: чим тривалішим стає воєнний конфлікт, тим більш складними, зухвалими та масштабними стають економічні кримінальні схеми, які прагнуть використати воєнну економіку як джерело системного незаконного збагачення. Показовим прикладом стала операція «Мідас» 2025 року, проведена Національним антикорупційним бюро України, у межах якої було викрито діяльність організованої групи у сфері енергетики, що за даними слідства вибудувала складну систему неправомірного отримання коштів із державних підприємств та їх подальшого виведення через мережу підконтрольних структур, при цьому частина фінансових потоків спрямовувалася до країни-агресора. Викриття цієї схеми викликало значний суспільний резонанс, що набуло неабиякого розголосу у внутрішньому та міжнародному інформаційному просторі, чим не могла не скористатися держава-агресор у власних цілях. У такому контексті організована економічна злочинність постає не лише як інструмент кримінального збагачення, а як фактор, здатний спричинити системну руйнацію державних інститутів і послаблення позицій держави у протистоянні з агресором.

Сучасні форми організованої економічної злочинності функціонують як автономні тіньові екосистеми, які інтегруються у стратегії гібридного впливу країни-агресора та експлуатують технологічний розрив між динамічним кримінальним інструментарієм і традиційними методами державного контролю. Аналіз механізмів діяльності цих мереж, що оперують у «сірих зонах» фінансового та цифрового простору, є критично необхідним для формування превентивної

моделі захисту, здатної нейтралізувати загрози на перетині кримінального збагачення та системної дестабілізації правового порядку.

Наявна нормативна розрізненість, відсутність єдиної методологічної бази оцінки ризиків та ситуативність правозастосування обмежують спроможність держави системно стримувати високоінтелектуальні форми криміналітету. Ці умови дозволяють організованим структурам використовувати адміністративні й юридичні важелі для консервації тіньових секторів національного господарства. Показовим у цьому контексті є також ліквідація у 2015 році спеціалізованих підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, що супроводжувалася фактичним припиненням використання інформаційно-пошукової системи «Скорпіон», яка протягом тривалого часу акумулювала оперативно-аналітичні дані про учасників організованих злочинних угруповань, їхні зв'язки та еволюцію кримінального середовища. Втрата такого масиву кримінальної аналітики суттєво послабила інституційну пам'ять системи протидії організованій злочинності та ускладнила ідентифікацію складних мережових форм кримінальної діяльності.

Відтак, постає нагальна потреба формування стратегічної моделі протидії, що відповідала б динаміці сучасних гібридних загроз та забезпечувала стійкість економічної безпеки України в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови.

Додаткової актуальності дослідженню надає і триваюча реформа кримінального законодавства, пов'язана з підготовкою проєкту нового Кримінального кодексу України, спрямованого на подолання системних недоліків чинного кодексу та формування більш узгодженої і сучасної моделі кримінально-правового реагування на новітні форми злочинності.

Проблематика розвитку організованої злочинності в сфері економіки, зародження механізмів попередження та запобігання злочинності в сфері економіки в Україні у контексті забезпечення економічної безпеки та протидії правопорушенням у цій сфері є об'єктом дослідження багатьох вчених. Цим актуальним питанням присвячені наукові роботи, зокрема, В. Т. Білоуса, А. М. Бойка, В. В. Василевича, О. М. Джузи, А. П. Дикого, О. Г. Кальмана, О. М. Литвака, В. М. Поповича, М. І. Хавронюка, О. В. Столярського, Н. А. Зелінської, та інших.

Окремі, дуже важливі аспекти теми висвітлені у працях таких юристів, як: Н. М. Ахтирської, О. Ю. Бусол, О. О. Кваші, В. А. Мисливого, В. В. Топчія, А. П. Закалюка, О. В. Козаченко, М. Г. Вербенського, О. М. Бандурки, П. Д. Біленчука, В. В. Голіни, О. В. Козаченко, О. С. Проневича, Е. В. Расюка, І. В. Пшеничного, А. Д. Дорошенка.

Попри значний внесок провідних науковців у дослідження організованої злочинності в економічній сфері, сучасна теоретична база потребує постійного оновлення через високу динаміку трансформацій кримінального середовища. Сьогодні організовані структури дедалі більше функціонують як інтелектуалізовані системи, що інтегруються у стратегічні процеси економіки та здатні адаптуватися до змін у державному регулюванні та безпековому контексті. Це створює об'єктивну потребу у розробці нових підходів, що враховують взаємодію між суб'єктами контролю, впровадження сучасних методів стратегічного управління ризиками та цифрових технологій у фінансових

розслідуваннях. Саме ця висока динаміка розвитку кримінального середовища та постійна трансформація його механізмів зумовлює актуальність і необхідність проведення цього дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Стратегії інституційного розвитку Бюро економічної безпеки України до 2027 року, Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (затверджений Указом Президента України № 273/2023).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності в сфері економіки в Україні, враховуючи сучасні трансформаційні процеси та необхідність зміцнення економічної безпеки держави в умовах повномасштабної війни.

Для досягнення цієї мети у процесі дослідження поставилися такі основні завдання:

1. з'ясувати сутність та ключові ознаки організованої злочинності у сфері економіки як складного інституціоналізованого явища, уточнивши її дефініцію в умовах сучасних трансформаційних процесів.

2. проаналізувати стан нормативно-правового забезпечення протидії організованій економічній злочинності в Україні, визначивши його ключові особливості та актуальні питання практичної реалізації.

3. охарактеризувати систему та функціональні особливості діяльності державних спеціалізованих суб'єктів протидії криміналізації економічної сфери в Україні

4. надати кримінологічну оцінку сучасним формам проявів організованої злочинності у сфері економіки, виявивши їх зв'язок із новими криміногенними нішами, зумовленими воєнним станом та інституційними вразливостями держави

5. дослідити генезис та розвиток організованої злочинності в сфері економіки в Україні, визначивши основні тенденції її подальшої еволюції в умовах воєнного стану.

6. визначити вплив глобалізаційних аспектів на динаміку розвитку організованої економічної злочинності, враховуючи транскордонний характер фінансових потоків та виклики повномасштабної війни.

7. розкрити актуальні питання формування державної політики у напрямку протидії та боротьби з організованою злочинністю у сфері економіки в Україні.

8. проаналізувати за визначеною методологією зарубіжний досвід запобігання та протидії організованій злочинності у сфері економіки з метою виокремлення кращих релевантних практик.

9. обґрунтувати практичні рекомендації та шляхи вдосконалення механізмів протидії організованій злочинності в сфері економіки, включаючи

пропозиції щодо модернізації чинного законодавства та оптимізації діяльності правоохоронних органів.

Об'єкт дослідження. Організована злочинність у сфері економіки як соціально-кримінологічне явище.

Предметом дослідження є організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика.

Методи дослідження: Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно розглянути природу організованої злочинності у сфері економіки та виробити ефективні механізми протидії та запобігання їй.

Серед загальнонаукових методів ключове місце посів діалектичний метод, застосування якого в підрозділах 1.1 та 2.2 дозволило дослідити організовану злочинність у сфері економіки в динаміці її розвитку та трансформації від стихійних форм до інтелектуалізованої системи. Це дало змогу розглядати злочинність не як статичне явище, а як процес, що еволюціонує під впливом ринкових змін та воєнного стану. Водночас системно-структурний метод уможливив аналіз внутрішньої будови організованої злочинності як ієрархічної системи з розподілом ролей (підрозділи 1.1, 1.2.), а також був використаний для побудови архітектури системи державних спеціалізованих суб'єктів протидії та виявлення функціональних зв'язків між ними (підрозділ 1.3). Завдяки методам аналізу та синтезу в підрозділі 1.1 здійснено обробку наукових поглядів на природу економічної злочинності, що дозволило узагальнити існуючі підходи і сформулювати авторське визначення поняття «організована злочинність у сфері економіки».

Блок спеціально-юридичних методів репрезентовано насамперед порівняльно-правовим (компаративістським) методом, який застосовано при аналізі міжнародних стандартів та їх імплементації в Україні (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2.).

Формально-юридичний (догматичний) метод став інструментом для тлумачення змісту норм Кримінального кодексу України, законів та інших нормативних актів, що дозволило виявити прогалини у законодавчому регулюванні, зокрема щодо конкуренції норм (підрозділ 1.2, 3.1.).

Важливу роль відіграв інституційний метод, застосований у підрозділі 1.2 для розгляду організованої злочинності як специфічного тіньового інституту, що конкурує з державою, а також для оцінки інституційної спроможності БЕБ та системи фінансового моніторингу.

Герменевтичний метод уможливив змістовний аналіз текстів судової практики та аналітичних матеріалів задля виявлення реального стану правозастосування (підрозділи 1.2, 2.1).

Важливе значення для розкриття генезису досліджуваного явища мав історико-правовий метод (підрозділ 2.2), за допомогою якого проаналізовано еволюцію вітчизняного законодавства та трансформацію інституційного механізму протидії злочинності протягом періоду незалежності України. Це дозволило

оцінити ефективність попередніх реформ та врахувати історичний досвід при розробці нових організаційно-правових рішень.

Метод моделювання став інструментом для розробки пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління у досліджуваній сфері, зокрема проектування повноважень Національного координатора (підрозділ 3.3).

У роботі також застосовані нормативний метод, а також метод сходження від абстрактного до конкретного.

Інформаційною базою дослідження є наукові роботи зарубіжних та вітчизняних фахівців, які досліджували питання щодо запобігання злочинів у сфері економіки, законодавчі та інші нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державної служби фінансового моніторингу України щодо стану та динаміки злочинності у сфері економіки. У процесі дослідження проаналізовано понад 80 судових рішень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, у справах, пов'язаних із організованою злочинністю та економічними кримінальними правопорушеннями.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному теоретичному узагальненні та новому вирішенні наукового завдання щодо розробки концептуальних засад формування та реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності в сфері економіки України.

Уперше:

- обґрунтовано інституційну модель Національного координатора у сфері боротьби з організованою злочинністю (Міжвідомчої координаційної комісії). Запропоновано авторський підхід до законодавчого закріплення його статусу шляхом внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», що передбачає перехід від ситуативної міжвідомчої взаємодії до стратегічного планування, а також передбачає обов'язковість врахування його стратегічних рішень, розмежування координаційних і процесуальних повноважень та функціонування єдиної інформаційно-аналітичної системи;

- обґрунтовано доцільність формування у структурі БЕБ контррозвідувального аналітичного сегмента як спеціалізованого напрямку діяльності, спрямованого на виявлення та попередження економічних операцій, пов'язаних із гібридним впливом держави-агресора, що, на відміну від існуючих підходів, передбачає системну ідентифікацію схем обходу міжнародних санкцій, використання національної фінансової системи у транснаціональних кримінальних мережах та залучення суб'єктів господарювання до прихованого фінансування незаконної економічної діяльності.

Удосконалено:

- підходи до забезпечення ефективності діяльності БЕБ шляхом обґрунтування переходу до комплексної моделі, що поєднує оцінювання результативності на основі ключових показників ефективності, орієнтацію на

інфраструктурний демонтаж організованої злочинності та впровадження механізмів забезпечення пропорційності застосування інвазивних слідчих дій.

- підходи до визначення підслідності та взаємодії правоохоронних органів у сфері протидії економічній злочинності шляхом уніфікації критеріїв її первинного визначення, встановлення чітких підстав і порядку зміни підслідності, впровадження принципу «один факт — одне кримінальне провадження».

- підходи до аналітичного забезпечення протидії організованій злочинності у сфері економіки шляхом обґрунтування переходу до проактивної цифрової моделі нагляду, що передбачає інтеграцію розрізнених державних і фінансових даних у єдине аналітичне середовище, застосування інструментів мережевого аналізу для виявлення прихованих зв'язків та впровадження автоматизованої системи оцінки ризиків у режимі реального часу, що забезпечує ранню ідентифікацію складних економічних схем і мінімізує вплив людського фактора.

Дістало подальшого розвитку:

1. кримінологічне розуміння організованої злочинності у сфері економіки шляхом обґрунтування її інституційної природи, що проявляється у вбудованості в господарські процеси, латентності, адаптивності та здатності до мімікрії під легальну економічну діяльність, а також запропоновано уточнену авторську дефініцію цього явища з урахуванням його трансформації в умовах повномасштабної війни та посилення взаємозв'язку з загрозами економічній безпеці держави.

2. наукові підходи до детермінації організованої злочинності у сфері економіки шляхом їх систематизації за функціональними групами (інституційно-управлінські, економіко-правові, воєнні, геополітичні, інституційно-цифрові та енергетичні) та обґрунтування їх трансформації в умовах повномасштабної війни як чинника формування нових криміногенних ніш.

3. концептуальні підходи до тенденцій розвитку організованої злочинності у сфері економіки в Україні шляхом обґрунтування того, що в умовах повномасштабної війни вона трансформується з інструменту незаконного збагачення у гібридний механізм впливу на фінансову стійкість, обороноздатність та економічну безпеку держави.

4. підходи до використання зарубіжного досвіду у сфері протидії організованій злочинності в економіці шляхом поєднання функціонального, аксіологічного та безпекового критеріїв відбору релевантних практик, а також обґрунтування їх адаптації як функціональних орієнтирів, а не готових інституційних шаблонів, з урахуванням правового середовища України, умов воєнного стану.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх безпосереднього використання для підвищення ефективності державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки та вдосконалення діяльності компетентних органів щодо протидії організованим формам злочинності.

Основні напрями впровадження результатів дослідження:

- *практичній діяльності* – як методичні рекомендації для вдосконалення роботи правоохоронних органів, а також при підвищенні кваліфікації працівників, які спеціалізуються на запобіганні та розслідуванні злочинів у сфері економіки;

- *освітньому процесі* – при підготовці лекційних курсів, підручників, навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Кримінологія», «Кримінальне право», «Кримінально-виконавче право» та забезпеченні підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданні кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету та були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Київ, Україна, 16 травня 2025 року), «Актуальні дослідження правової та історичної науки», «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти» (м. Львів 19-20 вересня 2024 року).

Публікації. Основні положення наукової роботи та її висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 9 наукових публікаціях, з яких 4 статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук та 5 тез наукових доповідей у збірниках, що оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 246 сторінок, із яких основного тексту 204 сторінок. Список використаних джерел складає 213 найменування, що розміщені на 27 сторінках.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Секо С. О. Трансформація уявлень про організовану злочинність у сучасній кримінально-правовій доктрині. *Журнал східноєвропейського права*. 2026. № 142. С. 191–198. DOI:<https://doi.org/10.71404/2409-6415.142.22>
2. Секо С. О. Кримінологічна характеристика та попередження економічної організованої злочинності. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 134. С. 248–253. DOI: <https://doi.org/10.71404/2409-6415.134.32>
3. Секо С. О. Кримінологічна характеристика організованої злочинності у сфері економіки. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. Вип. 4 (17). С. 191–199. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-4\(17\)-2024-191-199](https://doi.org/10.33244/2617-4154-4(17)-2024-191-199)
4. Секо С. О. Проблеми боротьби з організованою злочинністю у сфері економічної діяльності. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 10 (10). С. 275–282. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-10\(10\)-275-282](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-10(10)-275-282)

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Секо С. О. Вплив організованої злочинності у сфері економічної діяльності на права людини та механізми їх захисту. *Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. круглого столу (м. Ірпінь, 8 жовт. 2025 р.)*. Ірпінь : Держ. податковий ун-т, 2025. С. 280–282.
2. Секо С. О. Організована злочинність у сфері економічної діяльності: аналіз і тенденції. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в*

Україні: проблеми теорії та практики : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь–Київ, 16 черв. 2025 р.). Київ : МДУ, 2025. С. 327–331.

3. Секо С. О. Фінансово-економічна організована злочинність: кримінологічний аспект. *Актуальні проблеми кримінального права і процесу та шляхи їх вирішення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. наук. шк. д-ра юрид. наук, проф. Ю. В. Нікітіна з нагоди його 70-річчя (м. Ірпінь, 12 груд. 2024 р.)*. Ірпінь : Держ. податковий ун-т, 2024. С. 70–72.

4. Секо С. О. Кримінологічні особливості особистості учасників організованої злочинності. *Актуальні дослідження правової та історичної науки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (випуск 65) (м. Тернопіль, 10–11 жовт. 2024 р.)*, 2024. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3980

5. Секо С. О. Кримінологічний аналіз злочинності у сфері економіки. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19–20 верес. 2024 р.)*. Львів : Львівський науковий форум, 2024. С. 85–87. URL: <http://www.lviv-forum.inf.ua/save/2024/19-20.09/Збірник.pdf>

Характеристика особистості здобувача. Секо Сергій Олександрович народився 27 грудня 1996 року у місті Рівне.

Закінчив у 2020 році Університет державної фіскальної служби України

Аспірант кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету. Неодружений. Підприємець.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Секо Сергія Олександровича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Секо Сергія Олександровича на тему: «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Секо Сергія Олександровича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Секо Сергія Олександровича на тему: «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні фахового семінару кафедр навчально-наукового інституту права: «за» – 28; «проти» – немає; «утримались» – немає.

**Голова фахового семінару кафедр
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук, доцент,
гарант освітньо-наукової
програми 081 «Право»**

Олеся БОДУНОВА